

ODSJAJI DJETINJSTVA

Prvi koraci u prirodu mog zavičaja

*T*rune se moja sjećanja na dane djetinjstva tim više što odmiče vrijeme. Kako godine prolaze i kako se gomila osobno iskustvo, na mnoge pojave oko nas, posebno na ono što zovemo prirodom u najširem smislu riječi, kao da gledam drugim očima. Kako se slažu desetljeća čini mi se da se u takvim okolnostima čovjek sve češće okreće prošlosti, napose svojem djetinjstvu za koje vjerujem kako ga sve više pozlaćuje vrijeme, sve to više što je ono udaljenije od nas. Vjerujem kako i pojedini događaji iz tog razdoblja života zrače drugačijim svjetlom, drugačije ih vrednujemo, oni za nas postaju sve "opterećeniji" upravo naknadnim iskustvom, nama se prikazuju u sve većoj važnosti. Njihov odsjaj seže zato do današnjeg dana.

Prvi moji doticaji s prirodnim okolišem, naravno, nisu se događali smišljeno, ciljano, s namjerom da kasnije budu početni pokazatelji nekakvog budućeg stručnog ili znanstvenog rada na tom području. Premda ovakvi, ti prvi susreti s prirodom i njezinim stanovnicima, to znam danas, ipak su ostavili snažan dojam na cijelo moje kasnije životno opredjeljenje; oni su mu dali pređu iz koje je kasnije ispredeno i izraslo sve ono što posjedujem danas; oni su utjecali na stjecanje odgovarajućeg odnosa prema okolišu i pomogli stvaranju vrijednosnih stavova i kriterija, dapače, čini mi se, kako su bili u tom pogledu često presudni za oblikovanje čitave moje ličnosti.

Ne mislim kako oni danas mogu biti mogući predložak i obrazac ponašanja i životnih iskustava i opredjeljenja pojedinaca današnjeg mladog naraštaja, naprosto i radi toga jer se proteklo vrijeme i nekadašnji društveni odnosi danas ne mogu povratiti i ponoviti, ali mogu biti makar naznaka načina i postupaka kako se dolazi do kasnijih životnih zanimanja kojima je u osnovi gotovo cjelokupna zaokupljenost, privrženost i ljubav prema prirodi u najširem smislu riječi.

Od petero moje braće, trojica smo odrastali u Đurđevcu u onim teškim godinama Drugog svjetskog rata i narednih mršavih i gladnih godina poraća.

I kad se danas pokušam prisjetiti tih godina, sa zaprepaštenjem postajem svjestan činjenice kako te ratne strahote, bijeda i povremena glad i vojnički obrati koje mi djeca nismo mogli pojmiti, kako granate, kaćuše i avioni, ali i nepregledne kolone na Križnom putu drumom ispred kuće, ipak nisu mogle pogasiti i uništiti u meni sjećanja i one odsjaje djetinjstva, koji, makar prividno, nemaju s tim strahotama nikakve veze.

NA TRAVNICIMA I OZRALINAMA

"Travniki" moji zeleni sa velikim orahom na kraju i na njegovim granama s košaricom gnijezda zlatne vuge!

Ta vuga zlatna, njezini žutokljunci u maloj košarici ovješenoj između rašlji najnižih orahovih grana i njezin pjev koji se razlijebao svakog jutra po vrtovima i "travnicima" u obliku "Ajđ' lvo po vodu .."

1 Ivančice, ivančice. Gotovo nestvarna slika s naših livada

kao da je nagovijestao radost i ljepotu proljeća, kao da je obznanio dolazak najljepših dana na našim "travnikima". Bila je to prva prilika opažati ovu lijepu pticu selicu iz neposredne blizine.

Kolike li radosti tog uvijek ponavljano otkrića djetinjih dana!

Kao da se sa svim tim zatvorio čitav naš svijet, sve naše radosti djetinjstva i sve naše želje. Zato je, kako mi se čini, i unatoč ratnih nesreća i poratne bijede, djetinjstvo nam bilo sirotinjsko ali sretno. Iza kuće i malog povrtnjaka protezao se uski pojas travnjaka ograđen na razne načine, koji je služio za pašu peradi ili za skoro svakodnevnu košnju trave za ishranu stoke. Odmah iza tog travnjaka, u nedogled su se pružale velike livade, "travniki", kako smo ih zvali, prošarane živicama, rijetkim visokim hrastovima, starim debelim vrbama i mnogobrojnim uskim stazicama.

Na tu stranu moglo se otići daleko od rodne kuće, daleko u svijet, čak do groblja i do naselja Kalinovca. Naravno, pješice. Do ispod groblja je vodila široka sivo bijela uglačana staza kojom smo znali nastaviti do naše tece Roze, gdje je uvijek bilo svježeg kruha iz krušne peći kojeg smo neobično voljeli. Ponekad bi se našao i pravi kukuružnjak, tako dobar i sladak kakvog nikad više nisam okusio. Na drugu stranu staza je vodila preko beskrajnih livada ozralina do obala velikog odvodnog kanala u kojem je bilo svega i svačega zanimljivog za nas, a odatle ravno pored ciglane i mjesta za namakanje lana i konoplje u Kalinovac do naše bake i djeda Lončarovih. Naravno, taj daleki put prolazili bi povremeno s našim roditeljima nedjeljom nakon sv. mise. Uvijek bismo se tome veselili, jer je uz taj put do Kalinovca bilo vezano toliko mnogo uzbudljivih doživljaja i susreta koji su, opet, bili povezani s našim širokim interesima za prirodu i mnoge njezine male i velike tajne.

Ti *travniki* ostavili su na mene snažan dojam sve do današnjeg dana. Njihovo šarenilo boja u mjesecu

svibnju, trave visoke do jedan metar iz kojih se nismo mogli ni vidjeti, mnoštvo ptica oko njih, mnoštvo kukaca, posebno leptira na njihovim cvjetovima, ali i njihovi mirisi kao i rosa u proljetna jutra - slike su koje i danas nosim u svojoj svijesti. Bili su to uvijek radosni susreti. Tu je bilo i bijeljenje i sušenje prostrtog bijelog domačeg platna koje su naši susjedi i daljnji rođaci Kranjčevi često provodili na svojem dijelu pokošenog *travnika*, radnje koje više nikad u životu nisam imao prilike promatrati.

Sve zlato i srebro onih dana, ali i onaj ratni i poratni čemer nedaća, bijede i strahova koji su nas obuzimali, kao da se sačuvalo na tim livadama, u toj zelenoj bajci naše mladosti, u tim našim dugotrajnim snatrenjima koja su nas obuzimala i na javi i u snu i koja su ih natapala svim onim lijepim i dragim sjećanjima. Njihov zeleni plašt kao da je skupio i sažeo sve naše djetinjstvo i pohranio ga u naše sjećanje gdje i danas, mnogo godina poslije, provjeravan od vremena do vremena, svakog trena može izbiti na javu i zahvatiti našu svijest jednakom snagom i zanesenošću, jednakom milinom iščekivanja, čini mi se, kao i nekad u djetinjstvu.

Taj šum i pjesma trava s naših zelenih i procvalih *travnika* i *ozralina*, premda do današnjeg dana malo utihnut i prigušen raznim životnim zbivanjima, kao da i danas titra u mojoj svijesti i neprestano pobuđuje zlatne slike i odsjaje djetinjstva.

Strahovi rata i poraća toliko su snažno utisnuti u moje sjećanje da često potisnu i ono što je bilo lijepo i dobro, čega se rado sjećam. Nesvjesno, oni me prate sve do današnjeg dana pa se ponekad pitam, kako smo mi djeca, ali i naši roditelji, mogli sve to podnijeti, sve to izdržati. Mnogih ljeta kasnije činilo kao da je svega toga netragom nestalo. Ali, u našoj kuhinji dugo godina su na stropu ostali tragovi rafala strojnice pijanih Kozaka, a tog zvuka, te grmljavine metaka i danas se živo sjećam baš kao i granate koja se kroz prozor naših susjeda zabušila u perine na krevetu i ostala neeksplozirana. Te tragove na stropu pažljivijim promatranjem i danas bi se moglo otkriti, ali jednako tako tragovi tog zla ostali su i u nama poput osobitih ožiljaka, ako u nikakvom drugačijem obliku a ono u obliku refleksnih snažnih trzaja tijela na svaki iznenadni malo jači zvuk kao i u obliku nekih podsvjesnih strahova koji ponekad izbiju na javu.

Odmah iza naših vrtnih vrata nastavljala se uska staza koja je vodila sredinom *travnika* prema potočiću i Grazingerovom brijegu. Premda je ta udaljenost bila manja od 150-200 metara, nama se činilo kako tom stazom odlazimo daleko, daleko, svaki put sve dalje i dalje, kao da nije bilo kraja tom zelenilu i toj maloj zmijolikoj stazi koju se na daleko i nije moglo zamjećivati i pratiti radi visoke trave. Tom stazom kao da smo odlazili uvijek u nešto novo, uvijek nepoznato, u kraj s puno iznenađenja i radosnih susreta, u taj veliki i nepoznati svijet koji je za sve nas tada bio velika nepoznanica. Sve nam je bilo veliko i daleko, daleko.

Kako smo rasli ranih poratnih godina i te udaljenosti kao da su se smanjivale. Sve je postajalo bliže, staza kao da je postajala kraća i u sve kraće vrijeme mogli smo se sjuriti s Grazingerovog brijega do vrtnih vrata u koliko bi našu sigurnost i mir ugrozio, primjerice, kakav susjedov neotesani pas. A ti psi uvijek su se muvali okolo i kao da su baš nas djecu tražili da s nama zapodjenu kavgu. Znali smo to i nastojali smo ih uvijek izbjegavati.

Tek su posljednje ratne godine unijele nemir u naša nastojanja za upoznavanjem tih obližnjih *travnika* i svega onog što je sačinjavalo naš uži zavičaj. Naime, tih ratnih dana svakojaka oružja kao da su imala ovdje svoj poligon za isprobavanje, a u našem dvorištu smjenjivali su se redom: Kozaci i kozački konji, skupine partizana, švapska komanda, kamioni natovareni hranom, barutom ili

2. Rijedak leptir vlažnih livada u okolici Čepelovca

oružjem. Pljačkanje je bilo redovita pojava kao i proganjanje ljudi, osobito žena koje su se nastojale što bolje sakriti. Na sreću, koliko je bilo poznato, bez ljudskih žrtava. Usred tih najbližih travnika, tek desetak metara udaljene od vrtnih vrata, zjapile su usred visoke trave dvije-tri velike ljevkaste rupe od nama nepoznatih granata ili bombi. Imale su promjer do dva metra i do metar duboke, a u svježoj zemlji lako smo mogli naći pune šake olovnih kuglica kojima smo se kasnije zanimali.

Staza nam se činila, s jedne strane toliko poznatom i često prohodanom, a s druge strane uvijek nas je pomalo iznenađivala novim i novim vidicima i spoznajama, novim mogućnostima upoznavanja tih našem djetinjstvu najbližih krajolika. Ona je od naših nogu, onako siva i izglačana, a uska, i ostala najbolje utabana upravo do potočića pod Grazingerovim brijegom i kao da je zlatom bila posuta od svih naših nada i očekivanja.

Taj potočić nije tada u našim očima bio potočić već pravi potok preko kojeg je uvijek postojala stara natrula daska koja je omogućavala prijelaz bez umakanja nogu. Naravno, često nismo htjeli koristiti tu dasku jer je bilo uzbudljivije bosih nogu gacati po plitkoj vodi. I trave koje su na tom *travniku* rasle i koje su se po 2-3 puta na godinu kosile, a sjećam se i redovito bi se gnojile stajnjakom, kao da su bile više i veće od ovih danas, kao da je u njima bilo više onog visokog mačjeg repka kojeg smo najbolje poznavali i poslije kojeg je po množini klupčasta oštrica zauzimala drugo mjesto. Osim trave puno procvalog bilja s prevladavajućom žutom bojom livadnog žabnjaka, žabnjaka ljutića, upotpunjavalo je te najviše vlati koje bi uvijek zapamtili i po mnoštvu peluda u vrijeme cvatnje i po mnogo otkinutih prašnica koje bi se zalijepile svuda po našim tijelima, po licu i po odjeći.

Ali i bijela boja ovih livada ostavila je na mene dubok trag. Bila je to boja rano procvalih siročica ili

livadnih režuha prepoznatljivog mirisa cvjetova koje su na nekim vlažnijim mjestima činile prave naramke bjelila po zelenoj travi, u vrijeme kad je travnati pokrivač tek kretao s rastom. I prve mušice pa i prvi leptiri žučki nalazili se po njihovim snježno bijelim cvjetovima koje bi kadikad znali i ubrati majci za vazu.

Razloga se uvijek našlo za skretanje s te staze i ulaska u gustu okolnu travu, iako su nas roditelji često opominjali zbog toga. Jednom su to bili neki osobito lijepi leptiri koji su malo podalje lepršali u krug, drugi put je to bila žaba koju smo slijedili i koja se udaljila od obližnjeg potočića, mogao je u proljeće to biti kakav puž ili onaj debeli kukac babak, ili koji poljski šturak koji je izgubio svoju rupu u tlu.

Spomenuti potočić je skoro sa sviju strana okruživao Grazingerov brijeg. Ali u našem pamćenju ostao je samo onaj dio koji je bio najbliži našoj kući kao i onaj koji se protezao skoro usporedno sa stazom kojom se odlazilo prema groblju. Sve ostalo, a toga je bilo najviše, skoro do današnjeg dana ostala je za nas nepoznanica. Nismo zbog toga žalili jer je i ovaj mali dio potočića za nas predstavljao čitav i posve dovoljan svijet malih radosti, malih stvari i događaja vezanih uz njegovo korito i vodu koje bi u njemu bilo tek u vrijeme proljeća ili velikih kiša. Potok nije bio dublji od 70 centimetara a blago zakošene strane bile su travom obrasle i redovito su se kosile zajedno s ostalim dijelovima *travnika*.

Kao što je razumljivo, proljeće je bilo vrijeme kad je uz potok bilo mnogo toga zanimljivog i kad su se tu mogli provesti čitavi sati u pomnom praćenju zbivanja u njegovoj plitkoj vodi, sve do trenutaka kad bi nas višekratni majčin zov prenuo od naših poslova i kad smo morali trkom kući. Povremeni i stalni stanovnici potoka i njegovih osunčanih strana uvijek su vezali našu pažnju i naše interese. Najčešće su to bila jednostavna promatranja kretanja i hranjenja životinja, žaba, pauka, gujavica, mnogih skakavaca, poljskih šturaka, gusjenica, leptira, pijavica, vodenih račića i dr. Sve što se kretalo moglo je postati predmetom naših promatranja, najčešće čučeci, ali i nerijetko ležeći potrbuške. Zbog visokih stabljika, uskog i dugog lišća i lijepih žutih cvjetova, osobito su nam bile zanimljive žute perunike. Nije ih bilo mnogo, i s puno pažnje pratili smo razvitak svake pojedine biljke. Sve te male stvari, svi ti čarobni susreti s biljem i životinjama u cijelosti su ispunjavali naša osjetila, naše aktivnosti i naše vrijeme koje nismo bili u stanju procjenjivati i mjeriti tako da se često znalo dogoditi da roditelji dođu u potragu za nama nakon nekoliko sati izbivanja i nejavljanja. Bio je to naš veliki svijet i unutar njegovih granica bivalo je sve ono izvan doma što smo znali i što smo voljeli.

S južne strane Grazingerovog brijega potočić je bio skoro dvostruko dublji a njegova južna obala također skoro dvostruko viša i strmija, tako da su ove male reljefne razlike učinile taj dio okoliša posebno zanimljivim i nama privlačnim te se upravo u tim dijelovima njegovog korita odvijala naša najčešća istraživačka svakodnevna aktivnost. Od te njegove južne obale, na čijem vrhu se uvijek nalazila niža ili viša rijetka živica, seča, tlo se u desetak metara duljine postupno spuštalo prema jugu pa je taj prisojni veoma lijepi dio *travnika* uvijek bio neizostavno mjesto naših pohoda i skoro svakodnevnih praćenja svih zbivanja. A odista je bio lijep.

Živica je bila građena od raznih biljnih vrsta. Najviša stalca u njoj bila su hrastići, jedan klen, grmovi kurike s mnogo crvenih plodova i po koje raščupano stalce bijele vrbe. Kurika nas je osobito privlačila u jesen kad bi se cijela stalca bojom jasno isticala u cijeloj živici. Naime, u to doba svi listovi i plodovi poprimili bi intenzivno crvenu boju s mnogo nijansi od blijedo crvene do purpurne.

Ali najviše je bilo trnjina. Njihovi grmovi bili su uski, prorijeđeni ali visoki i, naravno, bodljikavi. Zapamtili smo ih osobito u proljeće po mnoštvu sitnih bijelih cvjetova tako da je gotovo cijela seča

3. Uz živicu

u to doba nalikovala dugom bijelom zidu u kojem se moglo naći još štošta zanimljivog. Na tim hrastićima upoznali smo prve šiške ili cecidije koje su nam uvijek bile privlačne zbog njihovih skrivenih stanara, mušica i osica, čije izlijetanje bismo nestrpljivo iščekivali, ali i zbog igre jer su predstavljale neobične predmete s više namjena. Još puno cecidija našli bismo na tankim grančicama kupina te, kasnije, na grančicama i listovima vrba.

Tu je rasla i jedna stara i ne odveć visoka ali debela šuplja vrba. Znali smo se sakrivati u njezinoj velikoj središnjoj šupljini, ali bismo bili uvijek iznenađeni od njezinih stanovnika ljutih mrava koji su se, činilo nam se, niotkud i bez ikakva povoda, našli posvuda oko nas i na nama. Znali smo ubrzo i to, da kad su nazočni mravi, u šupljini, ali i na drugim dijelovima vrbe, nikad ne ćemo naći bilo kojih drugih životinja jer su ti mravi bili apsolutni gospodari ovih naročitih staništa.

U zavjetrini živice uvijek bismo malo posjeli i grijali se na suncu, čak i u vrijeme zimskih mjeseci kad su to dopuštale vremenske prilike. Svuda pred nama protezali su se šareni *travniki* koje su samo u daljini omeđivali gusti i nama nedohvatni voćnjaci, a oni su slijedili redove kuća uz glavnu ulicu i njih bismo mi djeca tada promatrali odostraga i nikad ne shvaćajući gdje se one u stvari nalaze i kojem dijelu ulice pripadaju. No to nas nije smetalo u našim poslovima.

Prva proljetna radost na ovim prisojima bile su procvale ljubice. Otkrili bismo ih kad se još bile u pupu i svaki dan bismo dolazili na ista mjesta i promatrali razvitak cvjetova te kasnije uživali u njihovom mirisu koji se razlijebao posvuda uokolo. To je nekako bilo u vrijeme cvatnje zlatice ledinjaka kojeg inače ne bismo zamijetili da nije bilo njegovih zlatnožutih zvjezdolikih cvjetova koje bi zajedno s crvenim peharčićima gljivica otkrili unutar same živice kad bi proljetni povjetarac malo

razotkrio tlo od suhog nagomilanog lišća. To su bili radosni susreti s prvim proljetnim cvijećem, ali za nas bila je to još i veća radost radi prvih susreta s dotad nepoznatim svijetom prirode kojeg smo malo po malo otkrivali i kao naše male tajne. Premda smo već znali za njihovo postojanje, i narednih godina, narednih proljeća sve se ponavljalo, sve je bilo kao prvi put. Znali smo dobro i čuvali ta mjesta prvih susreta i često bismo godinama kasnije dolazili k njima uvjeriti se postoje li tu još ili ne. Sve one dalje *travnike*, sve one beskrajne travnjačke površine koje su se protezale još dalje od naših skoro svakodnevnih obilazaka, sve tamo daleko prema Kalinovcu, zvali smo *ozraline*. Zašto, ni do danas mi nije poznato. Jednostavno, to je bio naziv za sve ono daleko što je u vrijeme djetinjstva ostalo u najvećoj mjeri za nas skriveno i nepoznato i za sve ono što će tek kasnije godine pomalo otkrivati.

I danas postoje ti *travniki* i taj potocić dijelom okružen živicom, *travniki* koji su presječeni širokim odvodnim kanalom, ali staze skoro i nema jer nema više onih koji bi njome mogli hodati. Danas se ljudi voze automobilima i ne hodaju često po prirodi pa je bijelih staza gotovo posvuda nestalo.

GRAZINGEROV BRIJEG

U mojem djetinjstvu bio je to velik brijeg kao što je bilo veliko i mnogo toga što smo susretali u prirodi, premda se tek nekoliko metara izdizao iznad okolnih *travnika*. Vidio se već iz našeg *travnika* i prije nego bi prekoračili vrtna vrata i zašli na livade.

Uvijek je bio zelen. Okruživale su ga, kao i danas, livade pune cvijeća, a on je svojom zelenom kapom bio najviše točka u cijeloj okolici i najviše brdo koje smo tada poznavali. Kako je cijele dane bio osunčan, našim igrama na njegovom vrhu nikad nije bilo kraja. Već veoma rano smo zamijetili kako trava i ostalo bilje na njemu nešto drugačije izgleda nego na okolnim livadama koje su se redovito kosile kao i ovaj brijeg. Uzrok je bio u njegovoj pješčanoj podlozi. Čitav brijeg poput onih uzvišenja na kojima se već odavno nalazi đurđevačko groblje, bio je izgrađen od naslaga pijeska te je radi toga sav biljni pokrov na njemu bio izložen povećanoj suši i ljetnoj žezi. Zato je na njemu moglo opstati samo probrano raslinje koje je moglo izdržati nestašicu vode i visoke temperature. To se odnosilo i na životinjski svijet. Nigdje kao na njegovom tjemenu nisu rasle tako lijepe majčine suze. Okruživao ga je onaj potocić sa zapadne i južne strane.

U proljeće brijeg bi bio modro ljubičast od malog ili običnog kaćuna. Ova niska biljka bila je na njemu nazočna u nevjerojatno velikom broju tako da se jedno vrijeme brijeg bojom jasno razlikovao od svih okolnih zelenih površina. Često između cvjetova kaćuna porasli bi pješčani humci od rovanja krtica pa kad bi zapuhnuo rani proljetni vjetar, nerijetko bi po tjemenu brijega nastala prava mala pješčana vijavica koju smo lako zamjećivali na obzoru radi njezine žutosmeđe boje. Brijeg je bio zanimljiv i po mnogim otvorima poljskih šturaka uz čije bi otvore uvijek pročućali mnoge sate i sate promatrajući kretanje životinja ili slušali njihovo zrikanje između vlati trava. Ponekad bismo ih mamili tankom slamčicom iz rupa i tada bi, konačno, malo bolje promotrili i upoznali ove neumorne i toploljubive pjevače čija se pjesma poput velikog dobro ugođenog orkestra u onom prigušenom tremolu razlijevala po svim livadama. Najviše na tom brijegu gdje je bilo najtoplije i najsunčanije i gdje su svi njihovi koso položeni otvori bili okrenuti prema jugu. Njima bi se često pridružili mravi, poneki gušter ili poljski miš, gusjenica kakvog leptira ili koji veliki pauk - i eto dodatnih sadržaja koji bi nas zaokupili i uz koje bi nam protjecali mnogi sati dokolice.

4. Jesen. Negdje na obroncima Bilogore

Danas je Grazingerov brijeg pretvoren u ratarsku površinu, naravno, s njega je nestalo mnogo toga što nam je nekad bilo središte naših velikih događaja u tim dijelovima prirode.

BIJELA ŠUMARICA

Ta mala ljepotica rasla je skriveno u susjedovoj niskoj i uvijek uredno šišanoj živici na kraju njihovog travnika. Kad smo je otkrili, posve slučajno, bila je to naša velika tajna. Čak ni ocu, za kojeg smo dobro znali kako pozna svaku biljku u prirodi, nismo se usudili otkriti to naše blago, ali kad nas je izmorila znatiželja i kad smo vruće željeli saznati o kakvom se to cvijetku radi, morali smo mu odnijeti jedan cvijet. Bilo je to dovoljno da okrunimo naše veselje i podijelimo ga s nekim koji je

jednako tako uživao u tim otkrićima. Naime, u to vrijeme nismo mogli znati, da ta bijela šumarica raste ponajprije na raznim šumskim staništima, a šuma je za nas djecu u to vrijeme bio još praktički nepoznati pojam.

Bio je to bijeli cvijet, najprije jedan, a za koju godinu dva ili čak tri, koji bi u proljeće procvali u prizemnom dijelu živice koja u to vrijeme još nije imala lišća. Našem nestrpljenju nije bilo kraja. Po nekoliko puta svaki dan bi navraćali do susjedove živice, i to s njezine vanjske strane okrenute *travnicima*, i pomno pratili kako raste, kako postaje sve veća. Dogovor je bio da je ne diramo tako dugo dok se potpuno ne razvije. Iz listinca izvirile bi najprije jedna pa još jedna na vrhu svinuta blijeda stabljika s rascijepanim listićima, a onda bismo nekoliko dana iza toga pomno promatrali kad bi se iz pupoljaka otvorili snježno bijeli zvjezdasti cvjetovi te bijele šumarice. Bila je to za nas posve neobična i dotad nepoznata, nova biljka, jer smo skoro u cijelosti poznavali ostalo bilje koje je raslo u okolici. Bilo je to naše malo skriveno blago čije iščekivanje bi se ponavljalo nekoliko proljeća za redom.

S TETKOM U PLANINU

Niti do današnjeg dana ne mogu u potpunosti shvatiti kakav me je to osjećaj obuzimao u mom djetinjstvu kad se spomene riječ planina ili šuma. Na osnovu meni dosta nejasnog i nerazumljivog pripovijedanja mojeg tetka, "šumskog" čovjeka i velikog ljubitelja i poznavatelja konja, o deputatu i odlasku po drva u planinu, "v planino", kako je on znao govoriti, moje predodžbe o tim tada meni tako nepoznatim i dalekim dijelovima prirode, bile su veoma nejasne i nepotpune, ali kako su se one s vremenom upotpunjavale, u meni je neprestano rasla želja da i ja to jednom vidim i upoznam, da i ja jednom odem u planinu. Kako sam stario i kako sam sve jasnije mogao razumjeti riječi mog tetka, tako je ta želja u meni sve više i više rasla te bih s tom planinom bio kao opsjednut. Sjećam se kako sam zamišljao i nerijetko i sanjao odlazak u neku nepoznatu, tajnovitu planinu s mnogo velikog drveća i s velikim bregovima koje sam opažao na nekim slikama, a sjećam se i dana kad sam, na svoje veliko veselje, mogao vodenim bojama nacrtati neku sliku na blok papiru koja je trebala prikazivati veliku planinu sa šumom i dubokim klancem kojeg sam izmislio ni danas ne znam odakle. Sjećam se i toga kako se majka pohvalno izrazila kad je to moje remek-djelo ugledala i kad sam ga odnio u školu jer se radilo o nekakvoj domaćoj zadaći.

Ta tajnovitost, da ne kažem tajanstvenost, a rekao bih i osjećaj strahopoštovanja prema planini i šumi, ali i to iščekivanje i osjećaj sreće što ću ići njima u pohode, i danas me ne napuštaju i svaki moj kasniji odlazak u mnoge planine gotovo da doživljavam na jednako impresivan i dojmljiv način kao i u svojem djetinjstvu. I danas planinu i šumu doživljavam kao nešto veliko i grandiozno u mojim očima, kao mjesto gdje postoje mnoge velike stvari i organizmi čija veličina i tajnovitost i danas u meni pobuđuju izvjesnu predostrožnost i strahopoštovanje, pravu fascinaciju. Doživljavam je i danas kao neki veliki tajnoviti i prelijepi hram u kojem je tako mnogo pojedinosti, živih i neživih dijelova, koje su nekad a jednako i danas u stanju zaokupiti svu moju pažnju i uposliti me satima i satima oko nečega ili nekoga što za ostale ljude ne predstavlja nikakvu vrijednost, za ljude koji te sadržaje niti ne zamjećuju. I danas doživljavam planinu kao nešto što krije još mnoge tajne i nepoznanice, ali i kao nešto po mnogo čemu nemjerljivo lijepo i privlačno što se ne da zamijeniti niti s bilo kojim drugim dijelom prirode, nešto što niti danas ne umijem dokraja objasniti, premda sam dosta toga u

5. Noćni leptir plava lenta

toj planini ne samo vidio nego i pobliže upoznao. Dapače, rekao bih, kako sam te dijelove prirode u kasnijem životu sve bolje i bolje upoznao, tako sam u isti mah u njima otkrivao sve više i više nepoznanica i novih pitanja pa mi se danas čini kako je moje znanje danas o njima tako krhko i nepotpuno.

Naslagano iskustvo i upoznavanje mnogih i mnogih živih bića u tim dijelovima prirode kao da je pridalo još veći značaj i vrijednost tim dijelovima prirode koje u hladnom dijelu godine doživljam s mnogo nostalgije ili ih i danas iščekujem s jednakom nervozom i ushitom kao da u njih odlazim po prvi put i kao da o njima i danas znam tako malo.

Premda je moj prvi susret bio gotovo nedužni dodir sa šumom i Bilogorom na njezinim niskim sjevernim obroncima kod Čepelovca, Budrovca ili Sv. Ane, sa šumom koja je bila okružena

vinogradima i klijetima i pitomim bilogorskim naseljima, koja su, uzgred rečeno, za mene bila nevjerojatno daleko od rodne kuće, moje oduševljenje bilo je toliko da sam danima o tome razmišljao i s velikim nestrpljenjem iščekivao neki ponovni susret s takvom prirodom mog šireg zavičaja. Roditelji me nisu ni malo u tome sprečavali i kad god bi se ukazala prilika, ja sam tetku u odlasku "v planino" bio stalni i neizostavni pratilac. Niti tetak se nije tome protivio, dapače, bilo mu je drago što nije odlazio sam i što je, unatoč brizi za moju sigurnost, imao nekoga s kim je mogao popričati na dugom putu do šume.

Sa "zagvozdom" tetkina friškog kruha iz krušne peći, jer je tetkin kruh bio uvijek bolji od maminog, niti put od dva-tri sata, niti dosta neudobno sjedenje i drndanje na jednoj uskoj dasci na "dugim" kolima koje su vukla dva snažna konja, niti glad niti žeđ, niti cjelodnevni boravak u šumi često s velikim ljetnim vrućinama i muhama i obadima, nisu me mogli pokolebati u mojoj odluci. To su, u stvari, bili moji najsretniji dani djetinjstva, nažalost rijetki, sanjani i dugo čekani; bili su to moji prvi koraci u veliki svijet koji je za mene, tada, bio toliko dalek i nepoznat.

Odlasci u šumu za mene su bili praznik svih mojih želja, boravaka i nastojanja koja sam radosna i otvorena srca namjeravao pokloniti tim privlačnim i tajnovitim dijelovima prirode, nastojanja da budem što više u njihovom društvu, dijelovima prirode drugačijim od svega onog drugog iskustva koje sam stjecao izvan roditeljskog doma.

Boravak u šumi protjecao mi je u različitim aktivnostima. Uvijek u blizini mog tetka. S velikim zanimanjem promatrao sam rušenje velikih bukovih stabala i uvijek s čuđenjem. Naime, nisam nikad od tetka uspio doznati kako uspijeva tako postupati da veliko stablo uvijek padne na ovu stranu na koju je on želio, a mene je sklonio uvijek na sigurno mjesto podalje od mjesta događaja. Različito gmlje i nisko šumsko bilje, neki šumski kukci, napose trčci i strizibube, komadanje debla i grana, odroni zemlje uz šumski put - samo su neki od sadržaja koji su učinili da mi vrijeme provedeno u šumi protekne brzo, gotovo neopazice. Put kući u trajanju od 2-3 sata također je bio zanimljiv, sada u nešto drugačijem položaju na kolima, a kući bi obično došli kad se već spustila noć.

I danas sam osobito sretan radi svega toga, radi svih tih odsjaja djetinjstva, jer me sa planinama i šumom povezuje mnogo toga što je svoje prve naznake zadobilo u najranijem djetinjstvu pa je moj današnji doživljaj prirode obogaćen svim tim iskustvima, bojama i mirisima šume kao i spoznajom o postojanju i povezanosti mnogih živih bića u toj najsloženijoj životnoj zajednici u prirodi. To nije samo želja za kretanjem i osvajanjem vrhova i nepoznatih predjela, nije to samo nastojanje za bilježenjem mnogih objekata putem foto-aparata, već i jedna nepresušna žeđ za stalnim drugovanjem s tim dijelovima prirode i nastojanjem za njihovim što boljim upoznavanjem. Svoja najsretnija, najljepša i najuzbudljivija iskustva o prirodi i njezinim živim bićima ali i neživim dijelovima, stjecao sam upravo u mnogim dijelovima naših i stranih planina i u njihovim šumama različitih uzrasta i tipova, pa su zato ti prvi odlasci "v planino" kasnih četrdesetih i ranih pedesetih godina s mojim tetkom, velikom pričalicom i zaljubljenikom u konje i nostalgična sjećanja na konjaništvo I. svjetskog rata u kojem je sudjelovao, u stvari odškrinuli vrata čitavom mom kasnijem zanimanju, prijateljskom odnosu i ljubavi prema prirodi u njezinim raznolikim aspektima i prigodama.

Napomena:

Fotografije: Radovan Kranjčev